

เทศน์เช้า วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๙

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ธรรมะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงหัวใจของเรา เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ปัจจัยเครื่องอาศัยเพื่อการดำรงชีวิต มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องแบ่งหน้าที่การทำงานกันทำ

พระพุทธรูป เวลาถูกต้องไปในปางองค์เดียว บิณฑบาตเลี้ยงชีพด้วยปณิธาน ถ้าเจอที่ไหน ถ้ามีกระตือรือร้น เราได้บิณฑบาตเลี้ยงชีพ

ไปทำไม

ไปฝึกฝน ไปเอาหัวใจของตน

คนเราเกิดมามีกายกับใจ เห็นไหม นี่ใจ เวลาทางโลกๆ มันเป็นเรื่องร่างกาย เรื่องของสังคม เรื่องของสิ่งมีชีวิต ธรรมะสอนถึงหัวใจใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาหรือ สัตว์ชนสัตว์ก็รู้หัวใจของสัตว์โลก สัตว์โลกที่ทุกข์ที่ยากอยู่ที่นี่ แล้วทุกข์ยากขึ้นมา ตะเกียกตะกายหาทางออกกันอยู่ที่นี่ หาทางออกก็หาทางออกด้วยความสุข ความสบายการดำรงชีวิตเท่านั้น เพราะชีวิตนี้คนเขาไม่เชื่อว่ามีภพชาติใด ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุดสิ้นชีวิตนี้ไปก็จบ แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ใช่

ไม่ใช่เพราะบุญเพนิวาสนุสติญาณ จุตูปปาตญาณ อดีตชาติตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระเวสสันดรมา อนาคตกาลถ้าไม่สำเร็จเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะต้องจุตูปปาตญาณ จะต้องเกิดไปในอนาคตกาล

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชำระล้างกิเลสในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงเข้าใจเรื่องของกายกับใจ เรื่องของมนุษย์ เรื่องของวิญญู

เรื่องของวิญญูฯ เราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนาไป มีอำนาจวาสนาขนาดไหน เราก็ทำบุญทำกุศลของเราเพื่อความสงบร่มเย็นในชีวิตของตน เพื่อความดำรงชีวิตให้เจริญอกงามต่อไปข้างหน้า แต่การฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เอาในปัจจุบันนี้

ถ้าเอาในปัจจุบันนี้ นั่งลง ทำสมาธิ เจียนอยู่เจียนตายๆ ทั้งนั้นนะ เพราะอะไร เพราะจิตที่เป็นนามธรรมๆ จะไปตะครุบมันที่ไหน คนที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาก็ตะครุบแต่เงาของมัน ตะครุบแต่อารมณ์ความรู้สึกของตนไป

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป อนุปฺพุทฺธิกา เริ่มต้นให้เขาเสียสละทานของเขาก่อน ถ้าเขาเสียสละทานของเขานะ การเสียสละทานของเขาได้ เขาต้องมีสติมีปัญญาเท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของของเขาได้ เขาถึงเห็นคุณค่าของการเสียสละไป

เสียสละเพื่อใคร

เสียสละเพื่อสังคม เพื่อมนุษย์ที่ได้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขไป เขาจะได้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข สถานที่สงบสงัด เราเองจะได้นั่งลงฝึกหัดประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา

อนุปฺพุทฺธิกา ให้เสียสละทาน ทำทานแล้วนะ ถ้าผลของมัน ถ้าเราไม่ได้ฝึกหัดปฏิบัติของเรา ผลของมัน ได้เกิดบนสวรรค์ เกิดบนสวรรค์แล้วให้เขาถือเนกขัมมะ ให้ถือเนกขัมมะคือทำให้เขามีศีลมีธรรมของเขาขึ้นมา จิตใจเขามีศรัทธามีความเชื่อในพระพุทธศาสนาแล้ว

เชื่อในพระพุทธศาสนาเชื่ออะไร

คือเชื่อพุทธะ คือเชื่อว่าเรามีหัวใจ เรามีจิตของเรา

จิตที่เป็นนามธรรม จิตที่เป็นนามธรรม เห็นไหม เวลาครูบาอาจารย์ที่ฝึกหัดไปแล้ว รูปกับนามๆ ถึงจะเป็นนามธรรมมันก็เป็นรูปขึ้นมา มันจับต้องของมันได้เลย จับต้องของมันด้วยสติด้วยปัญญาของตนไป ถ้าจับต้องด้วยสติด้วยปัญญาของตน นี่ให้เขาถือเนกขัมมะ แล้วก็ให้เขาฝึกหัดปฏิบัติ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภนาตรงนั้นนะ ปรารภนาคือรื้อหัวใจของสัตว์โลก รื้อหัวใจของสัตว์โลกคือรื้อหัวใจที่มันทุกข์มันยากไป อย่าให้มันทุกข์ ให้มันมีความสุขความสงบของมัน แล้วฝึกหัดให้มันมีสติปัญญา ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากจิต

อุตฺตา หิ อุตฺตโน นาโถ ตนนี้ละคือตน ตนคือหัวใจของตน ตนคือความรู้สึกอันนั้นนะ แล้วความรู้สึกอันนั้นนะ ที่มันทุกข์มันยากนั้นนะ มันทุกข์มันยากเพราะอะไร เพราะเราเข้าไปไม่ถึงมันไป พอเราเข้าไปไม่ถึงมัน มันต้องมีสติมีปัญญาฝึกหัดทำความสงบเข้ามาจนเข้าถึงตน

แต่มันเข้าถึงตนไม่ได้ มันก็เข้าแต่ที่เงาใจ เงาใจคืออารมณ์ความรู้สึกใจ คือความรู้สึกนึกคิดนี่ไง ความรู้สึกนึกคิดนี้มันก็เป็นจิตนิสัยของแต่ละบุคคล

ดูเด็ก ๆ เด็ก ๆ มันเกิดมามีพ่อแม่แม่ของมัน มันต้องอยู่กับพ่ออยู่กับแม่ของมัน มันอ่อน ๆ มันอ่อนพ่อแม่ของมัน เอาแต่อารมณ์ความรู้สึกของมัน ถ้าเด็กที่มันมีอำนาจวาสนาของมัน มันจะเตือนว่า อย่าไปอ่อนพ่อแม่จนเกินไป อย่าไปบีบไปคั่นคนอื่นจนเกินไป เราแสวงหาของตนเองขึ้นมาได้

มันเห็นจิตเห็นนิสัยทั้งนั้นนะ พ่อแม่ถึงเป็นพระอรหันต์ของลูกใจ ให้ชีวิตนี้มา แล้วเราก็ได้อบรมบ่มเพาะของเราขึ้นมา เราเห็นของเราขึ้นมา

ตอนนี้เขาจะออกกฎหมายนะ เด็กแว่น ๆ ถ้าเด็กมันทำผิด ต้องจับพ่อแม่มันด้วย จิตวิทยาเขาดูเลย ดูเด็ก พ่อแม่เป็นอย่างนี้ ถ้าพ่อแม่อบรมมาดี ลูกมันก็จะดีของมันอย่างนี้

เขาดูเด็ก เขารู้ ดูนิสัยพ่อแม่เลย นี่ไง นี่จิตวิทยา แล้วธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละ

เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เจียนอยู่เจียนตายขึ้นมา กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา เราทำของเราเองมาทั้งนั้น เราทำของเราเองมาทั้งนั้น แล้วเรามีอำนาจวาสนาหรือไม่ ถ้ามีอำนาจวาสนา มันเห็นคุณค่าใจ ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลนี้มีคุณค่ามาก เขาไม่ก้าวล่วง ไม่ก้าวพันไป เขาพยายามสงวนรักษาของเขา รักษาด้วยทั้งชีวิตนะ

ดูพระไตรปิฎกสิ พระโพธิสัตว์แต่ละองค์เวลาเขาเคร่งในศีลของเขา เขาเสียสละชีวิตทั้งนั้นนะ เพื่อไม่ให้ศีลของเขาต่างเขาพร้อย เขารักษาของเขาเป็นอย่างนั้น ถ้าเขารักษาของเขาอย่างนั้น เวลาเกิดเป็นชาตินี้ อารมณ์ความรู้สึกอันนั้นนะ มันพันกรรมของจิต ๆ

เธอย้ำคิดย้ำทำจะเป็นจิตเป็นนิสัยของเธอ แต่ละภพแต่ละชาติ นี่ไง ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย สร้างสมบุญญาธิการมา กว่าจะได้ตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เทศนาว่าการ

พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะเง เวลาไปออกบวช ด้วยเวรด้วยกรรมของสัตว์ ไปบวชกับสัญญาใจ มันไม่ใช่แล้ว กลับมาหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเง นั่นนะอัศจรรย์เบื้องซ้ายเบื้องขวามาแล้ว อบรมบ่มเพาะจนเป็นพระอรหันต์เง ตั้งเป็นอัศจรรย์เบื้องซ้ายเบื้องขวา

พระเขาคติเตียนเง ทำไมไม่ตั้งพระอัญญาโกณฑัญญะ พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลกเง

แต่वासนาของท่าน ท่านมีอำนาจวาสนาของท่านอย่างนั้น ท่านต้องการความสงบของ
ท่านอย่างนั้น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะท่านสร้างอำนาจวาสนาของท่านมา สร้างมา ทำ
มา กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา ทำมาทั้งนั้น ที่นึก ที่คิด ที่ทำนั้นนะ มันของเก่าทั้งนั้นนะ แล้วเรา
มีอำนาจวาสนามากน้อยแค่ไหนละ

ถ้าไม่มีอำนาจวาสนา มันก็ทางโลกนี้ไง ปกครองกันด้วยกฎหมาย สังคม แต่ถ้าเป็นทาง
ธรรมใจ ปกติของใจ ใจปกติหรือไม่ ใจดีนรณหรือไม่ ในหัวใจใครมๆ ดีนรณอยู่นั้นนะ แต่ถ้าเป็น
ธรรมใจ ใจสงบร่มเย็น สงบร่มเย็นเพราะอะไร

สพฺพเส ตุตฺตา มันเรื่องของเขา เขาสร้างอำนาจวาสนาของเขาอย่างนั้น เขามีความรู้สึกลึก
นึกคิดอย่างนั้น ถ้ามีความรู้สึกนึกคิดอย่างนั้นนะ ถ้าเขามีวาสนา เขาจะเห็นโทษในความคิดของ
เขา เห็นโทษความคิดของเขาเพราะอะไร เพราะมันจะทำเวรทำกรรมต่อไปข้างหน้า

แต่ถ้ามีอำนาจวาสนาของเขานะ เขจะมีสติปัญญาเท่าทันเขา เขาจะหักห้ามของเขา
เขาจะฝึกหัดปฏิบัติของเราขึ้นมา เพราะอะไร เพราะ อุตฺตา หิ อุตฺตโน นาโถ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภนารัถัสถร์ขณสัตว์ รื้อหัวใจของสัตว์โลก หัวใจ
ของเขามีอำนาจวาสนาของเขา มา เขาจะเท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของเขา ถ้าเท่าทันอารมณ์
ความรู้สึกของเขา พุทฺโธฯ เขาไม่ไปคิดตามตะครุบเงา

พุทฺโธฯ ก็เป็นเงาอันหนึ่ง เงาที่เราจะลึกถึงพุทฺธานุสติ ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้าทุกวินาทีไ้ คบมิตรที่ยอดเยียม คบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่างอื่นไม่มี
อย่างอื่นก็อารมณ์ความรู้สึก จินตนาการไปร้อยแปดพันเก้า เติลิตเปิดเปิงไปไม่มีที่สิ้นสุดเลย
นั้นนะเขาว่าเขายอดเยียม นั้นนะเงาทั้งนั้นนะ อารมณ์ความรู้สึกทั้งนั้นนะ

ถ้าเรามีอำนาจวาสนาของเรา เรามีอำนาจวาสนาของเรา เราจะไม่ฝึกหัดปฏิบัติของเรา
เราจะไม่ไปให้กระแสดังคม กระแสโลกชักจูงเราไป ถ้าไม่ให้กระแสดังคมชักจูงเราไป เราก็ต้องเท่า
ทันหัวใจของตนเองด้วย

ถ้าเท่าทันหัวใจของตัวเองด้วยนะ เวลามันสุขสงบเข้ามานะ ใส้ใส! ยอดเยียม ของจริงอยู่
ที่นี่ แล้วพูดให้ใครฟังล่ะ พูดให้คนอื่นฟังเขาจะบอกว่า เอ๊ย! มึงจะบ้าหรือ มึงนั่งอยู่เฉยๆ มึงเดิน
จงกรม มึงดูหัวใจของมึง มึงจะมีความสุขได้อย่างไร ภูณีสี่เว่ยพร้อมทุกอย่าง ทุกอย่างมีพร้อม
แล้วมีความสุขมาก

เดี๋ยวมันก็ร้องไห้ เพราะมันต้องพลัดพราก เดี๋ยวมันก็จะร้องไห้ มันจะร้องไห้เพราะอะไร
ร้องไห้เพราะมันต้องพลัดพราก มันต้องกระทบกับความทุกข์นั้น มันถึงจะ อ้อ!

มันเป็นไปไม่ได้หรอก นั่นเป็นสังคมทางโลก เพราะอะไร สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง สรรพสิ่งในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดคงที่ทั้งสิ้น ของของใครอาศัยชั่วคราวทั้งนั้น คนที่ฉลาดอาศัยมันเท่านั้นเอง อาศัยมันเพื่อสร้างอำนาจวาสนา สร้างหัวใจของตนขึ้นมา

ถ้าสร้างหัวใจของตนขึ้นมาะ ไม่มีสิ่งนั้น เราก็อยู่ได้ ใจที่ต้องอาศัยมัน ไม่มีสิ่งนั้นอยู่ไม่ได้ ต้องอาศัยสิ่งนั้น ต้องเกาะเกี่ยวสิ่งนั้น ยึดมันถือมันสิ่งนั้น พลัดพราว มันต้องพลัดพราว มันต้องเป็นทุกข์อยู่แล้ว ยังไปยึดมันถือมัน ไปทุกข์อีกซ้ำสอง แล้วไปยึดมันถือมัน เวลามันชำรุดเสียหาย ทุกข์อีก ทุกข์เจียนตาย

ทุกข์ซ้ำทุกข์ซ้อนอยู่นั่นละ มันว่ามันมีความสุขใจ ยังอวดอีกนะ ทุกอย่างเพียบพร้อมไปหมดเลย มีความสุขทั้งนั้นละ ใ้ลูกศิษย์กรรมฐานชี้ทุกข์ชี้ยาก ที่สุขสบายมันก็ไม่ไป มันมาอยู่โคนต้นไม้ อยู่เรือนว่าง แล้วมาทำความเพียร

มนุษย์จะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร ความวิริยะ ความอุตสาหะของเขา อุตสาหะของเขาหาหัวใจนะ

เราเดินจงกรม เวลาคนมาตีมาเตียน มันเหมือนคนบ้า เดินหาอะไรนั่นละ

เขาหาหัวใจใจ เห็นไหม มูเซอๆ ที่ว่าหลวงปู่มันบอกพุทโธเราหาย ท่านเดินของท่าน ท่านพระอรหันต์ ท่านหายตรงไหน ท่านสมบูรณ์แบบของท่านละ

เวลามูเซอเขามา

“หลวงปู่ หาอะไร”

“หาพุทโธ”

“ทำไมละ”

“พุทโธเราหาย”

“แล้วถ้าช่วยหาได้ไหม”

“ได้ๆๆ ยิ่งช่วยหายิ่งดีใหญ่เลย เพราะเดียวได้เจอพุทโธแล้วเราจะได้ไปจากชุมชนนี้”

พอเขาไปช่วยหา เขาหาของเขาเจอจริงๆ ไ้โฮ!

“พุทโธดูไม่หาย พุทโธดูสว่างไสว พุทโธดูมีหัตถ์จรรย พวกข้าพเจ้าโง่เขลาเบาปัญญา ต่างหาก มาช่วยดูหาพุทโธ แล้วเจอพุทโธของตัวเองขึ้นมาะ”

ไอ้โฮ! มันเปรียบถึงว่าโง่เขลาเบาปัญญาแค่ไหนไป เห็นเขาเดินจงกรม ไอ้โฮ! แสงหาอะไร ทำไมมาแสวงหาสิ่งที่ไม่มี ของเขาเพียบพร้อมไปทั้งหมด

พุทโธเราหาย

หายด้วยสมมุติ สมมุติมันหายอยู่แล้ว แต่ตัวจริงมันไม่หาย ตัวจริงนะ แต่เรามันโง่มันเซ่อ หาคะครูบแต่เงา หาคความจริงไม่เจอ หาคความจริงไม่ได้ พหาคความจริงเจอ หาคความจริงได้ ใ้ฉันมันอาการทั้งนั้น แล้วอาการอย่างนี้มันขบเหลี่ยมกัน มันบิดเบือนกัน มันทำลายกัน

เบียดเบียนตนแล้วเบียดเบียนผู้อื่นไง ถ้าจิตมันไม่เบียดเบียนตน มันจะไปเบียดเบียนใครได้ ถ้าจิตมันมีความสงบสุข มันจะไปแหย่รังแตนที่ไหน เพราะจิตมันเบียดมันเบียนตนนะ มันถึงไปแหย่เขา ไปทำลายเขา

เบียดเบียนตนแล้วเบียดเบียนผู้อื่น

ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ให้เบียดเบียนใคร แล้วที่สำคัญคือต้องพยายามแก้ไขตนให้ได้ก่อน ถ้าแก้ไขตนได้ มันไม่เบียดเบียนตน แล้วสังเวชนะ ทุกคนเป็นอย่างนี้ แล้วเราเคยทุกข์มาขนาดนี้ แล้วเราเอาหัวใจของเราได้ขนาดนี้ แล้วถ้าคนมันยังภาวนาไม่ได้ มันจะทุกข์ยากขนาดไหน มันสังเวช แต่เปลือกนอกเขา ไอ้โฮ! มหัศจรรย์นะ เพียบพร้อมไปทุกอย่างเลย

ใ้ฉันมันเป็นธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ธรรมชาติของโลก ธรรมชาติของวิญญูะ เพราะเทวดา อินทร์ พรหมเขาดีกว่านี้เยอะแยะเลย เขายังต้องตาย นรกอเวจีเขาทุกข์ยากกว่าเรามากมาย มหาศาล เขาก็ต้องพ้นเวรพ้นกรรมขึ้นมาเกิด เพราะมันจะอยู่อย่างนั้นไม่ได้ ผลของวิญญูะไม่มีสิ่งใดคงที่ตายตัว เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่การเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนแปลงโดยกระแส ผลของวิญญูะ แต่ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเปลี่ยนแปลงด้วยบุญและบาปของเรา

เราจะเปลี่ยนแปลงด้วยบุญด้วยบาปของเรา ด้วยความเจริญอกงามขึ้น เจริญอกงามขึ้น อยู่กับโลกโดยธรรมสังเวช อยู่กับโลก แต่ไม่ยึดโลก ไม่ยึดมันโลกให้โลกบีบบีบหัวใจของเรา

อยู่กับโลก ต้องอยู่ เพราะเราเกิดมาเรามีชีวิต สิ่งมีชีวิตจริงตามสมมุติ เราต้องอยู่กับโลก แล้วเป็นฆราวาส ละจากโลกมาบวชพระ ก็ต้องอยู่กับโลก เพราะต้องอาศัยปัจจัย ๔ แต่การฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา หัวใจผ่องแผ้ว หัวใจนั้นมหัศจรรย์ หัวใจมันบีบบีบสี้ไฟไฟ

เวลาจิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้เป็นผู้ข้ามพ้นโลก ทำลายภวาสวะ ทำลายจิตทั้งหมด

มหายานบอก เจอพระพุทธเจ้าที่ไหน ต้องทำลายพระพุทธเจ้าที่นั่น

พุทโธคือพุทระ พุทโธคือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พุทโธแสวงหาขึ้นไปจนถึงจิตเดิมแท้ เห็นความสว่างไสว เห็นภวาสวะ เห็นภพ ภพที่มันเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันเป็นนามธรรม แล้วทำลายภวาสวะ ทำลายภพ จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้เป็นผู้ข้ามพ้น เป็นผู้ทำลาย ทำลายด้วยมรรคญาณ ทำลายด้วยสัจจะความจริงในหัวใจของตน ทำลายด้วยความฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมาไง แล้วมันจะเหลืออะไรละ

หลวงตาพระมหาบัวท่านบอกว่าเหมือนหางจิ้งจก เวลามันขาดจากตัวมัน ดิ้นแป๊ปๆ หางจิ้งจกที่มันขาดจากตัวจิ้งจกนะ มันมีอะไรละ มันยังดิ้นของมันอยู่อย่างนั้นนะ แต่มันขาดไปแล้ว แต่มันยังดิ้นของมันอยู่ไ้

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ามันพ้นไปแล้ว มันพ้นอย่างไร ใครเป็นคนทำ ใครเป็นคนพ้น

พ้นจากมนุษย์ พ้นจากจิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะที่มีติดบอดนี้ ฝึกหัดปฏิบัติของเราขึ้นมา

เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา กึ่งกลางพระพุทธศาสนา ศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง เจริญจากหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านฝึกหัดปฏิบัติของท่านจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ พ้นจากโลกนี้ไป พ้นจากวัฏฏะนี้ไป ท่านถึงได้อบรมบ่มเพาะไป สร้างธรรมทายาทขึ้นมาให้เป็นหนทางของชาวพุทธที่จะฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ให้มีเส้นทาง หนทางมคโค ทางตามความเป็นจริง ทางโดยธรรม ไม่ได้ทางโลก ทางหาผลประโยชน์ ทางกว้างขึ้นมาให้เป็นบริษัทบริวารของตน ไม่ใช่

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นไม่ให้พระอยู่ข้างเคียงเลย ท่านไม่ต้องการพระรองพระวังล้อมหน้าล้อมหลังเลย ท่านอยู่ของท่านด้วยวิหารธรรม แล้วสัตว์วิหริกผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ผู้เฒ่าจะแก่วะ ผู้เฒ่าจะแก่ไข เพราะผู้เฒ่าทุกข์ยากมามาก ผู้เฒ่าไม่มีใครแก้ไข ทุกข์ยากตะเกียกตะกายจนผู้เฒ่าพ้นจากทุกข์

โอ้เราจ้อยๆ กันอยู่นี้ ทำให้เป็นจริงเป็นจังขึ้นมาในหัวใจของตน

เห็นไหม น้ำท่วมมันนั้นนะ น้ำตาไหลพราก วังเต้นหาปัจจัยเพื่อดำรงชีวิต หาข้าวมาใส่ปากไม่ใส่ก็ไม่ได้ มันจะเป็นมันจะตาย ไม่ใส่ก็ไม่ได้ มันหิว มันทุกข์มันยากขนาดไหน ดูเขาสี มองโลก แล้วก็มองตัวของเรา

เราจะเอาหัวใจของตน จะฝึกหัดปฏิบัติของเราขึ้นมาให้ได้ แล้วฝึกหัดขึ้นมาให้ได้ ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ เข้าฌานสมบัติ ๗ วัน ๘ วัน สบาย ไม่ต้องอยู่ไม่ต้องกิน ไม่มีสิ่งใดเลย สงบสุขในหัวใจของตน

แต่โลกก็เป็นโลก อยู่กับโลกต้องเป็นโลก แต่เป็นโลกโดยธรรม อย่าไปแบกเขา เห็นแล้วสังเวช เห็นแล้วย้อนกลับมาเตือนเรา แล้วฝึกหัดเราให้ฉลาดขึ้น ให้มีสติมีปัญญา ให้หัวใจไม่ทุกข์ยากจนเกินไป เอวัง